

Amsterdam, 1 september 2020

Beste Marjet,

Dank voor je brief! Fijn dat je met je dochter op vakantie bent geweest en geprobeerd hebt tot rust te komen. Ik denk dat dat belangrijk is. De afgelopen jaren heb ik geprobeerd zoveel mogelijk uit het nieuws te blijven, ondanks mijn constante *follow up* van de gebeurtenissen in Jemen.

Ik ben het met je eens over je obsessies. Maar er is altijd een raam voor een ander uitzicht. Het glas is bij mij meestal vol. Ik denk positief. "Het belangrijkste is wat je vanbinnen voelt. Je gevoel zegt je of iets wel of niet goed is", zei iemand ooit. Ik begin iedere ochtend met een positieve gedachte. Meestal zie ik iedere dag als een nieuw cadeautje. Ik ga naar het balkon met een van mijn ochtendliedjes om naar de horizon te kijken. Ik luister vaak naar Fayrouz. Zij is de zangeres van de ochtend, en Oum Kalthoum is de zangeres van de nacht in de Arabische wereld. Onze gedachten geven ons leven vorm. Hoe optimistisch ben jij? Is het glas bij jou altijd halfvol of halfleeg?

De mens verwoest alles, het is een raar beest hoor. Vanaf het begin was Amerika al een brij van ellende, geweld, angst en leugens. Kortom, het is een *cowboy*-mentaliteit.

Heeft het leven zin zonder kunst, vroeg je. Ik denk net als jij dat kunst urgentie heeft. Het beest in de mens moet slapen. Als er kunst is, gaat het beest slapen. Kunst maakt deel uit van de natuur van de mens, volgens mij. Het is het mooiste icoon van ons leven.

Vorig jaar las ik het boek van Maarten Boudry *Waarom de wereld niet naar de knoppen gaat*. Hij breekt een lans voor het vooruitgangdenken en bestrijdt het wijdverbreide pessimisme en zoekt naar verklaringen voor de doembeelden over klimaat en islamisering, over groeiend racisme en ongelijkheid en over de diepe wanhoop van de westerse mens. Hij pleit voor de beproefde waarden van wetenschap en verlichting. Doemdenken leidt niet tot daadkracht, maar tot fatalisme, terwijl vooruitgangdenken juist wervend is. De wereld stond er nog nooit zo goed voor als vandaag, en we kunnen haar nog veel beter maken.

De zee is een aardige vriend. Als ik me van streek of verdrietig voel, fluister ik tegen hem. Op het strand, of daar op een rots, kijk ik naar de oneindig blauwe strekking. Ik spreek hem aan alsof we een gemeenschappelijke taal hebben. De golven zijn in harmonie met mij. De geur van de zee en het zand ook. De zee betekent inderdaad vrijheid. Het betekent openheid van geest, gevoel, en vernieuwing van ideeën. Zie je de beweging van de getijden? Dat is het ritme van het einde - het begin. Elk golf is een open einde aan een nieuw begin.

Ik voel me zeker vrij in Nederland. Ik ken de onvrijheid van Jemen en de vrijheid van Nederland. Hier ben ik vrij. Daar was ik als een gekooide vogel. Maar ik droomde van vrijheid; ik schreef, sprak en stuurde mijn ideeën naar anderen. In Jemen zetten ze

mijn naam op een zwarte lijst. Er was altijd iemand die me in de gaten hield. Hier woon ik al zes jaar als een vrije burger. Ik ben niet bang voor de politie, bijvoorbeeld. De politieagent is hier een vriend. Omgekeerd is hij een vijand in Jemen, waar ik een leider was in het verzet tegen de dictatoriale heerschappij. Het was onmogelijk om mijn werk aan de universiteit te doen. De vrijheid was nul. Regelmatig waren er studenten die verslagen schreven over de gedachten in mijn lezingen. In Jemen kun je niet in vrijheid stukken in de krant publiceren. Ik was onder andere voorzitter van de schrijversunie. Onze gedichten, verhalen, romans en toneelstukken maakten deel uit van het verzet door te schrijven, literatuur te bedrijven en kunst te maken.

We zijn over zeven jaar vrijer, denk ik. Waarom? Ik weet het niet. Ik voel het, maar ik kan het niet omschrijven. Zeker is dat technologie en politiek invloed zullen hebben, maar de geschiedenis laat ons zien dat de drang naar vrijheid altijd groter is. De geschiedenis van de vrijheid geeft ons misschien nieuwe zekerheid.

Ik ben het eens met wat je schrijft over sociale media. Facebook, WhatsApp, Twitter en Instagram worden misschien iets van het verleden. Ik herinner me nu hoe ik in het jaar 2000 het mobieltje en e-mail zag. Ik dacht niet dat ze een rol van betekenis zouden gaan spelen. Waarom moeten we een mobiele telefoon gebruiken, dacht ik. Als ik buitenshuis of klaar met mijn werk ben, moet ik vrij zijn, maar het mobieltje maakte me altijd beschikbaar voor iedereen!

Vrijheid, liefde en menselijkheid zijn drie noodzakelijke pijlers in onze leven. Sommige mensen dromen van vrijheid. Sommigen zijn bang voor het gebrek aan vrijheid. Er zijn veel mensen die liefde missen. Als we liefde missen, missen we vrijheid. De liefde is het symbool van vrijheid. Als we vrijheid missen, missen we onze menselijkheid. Ooit las ik ergens: 'Gisteren misten we vrijheid. Vandaag missen we liefde. Ik ben bang voor morgen, want we zullen de menselijkheid missen.' Denk je dat dit trio met elkaar verbonden is?

Hartelijke groeten,
Saeed